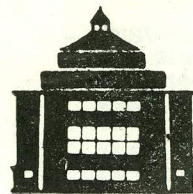

KATERINA IZMAILOVA

RAT<ESTONIA>

DMITRI ŠOSTAKOVITŠ

KATERINA IZMAILOVA

Ooper 2 vaatuses, 9 pildis.

A. PREISSI ja D. ŠOSTAKOVITŠI libreto NIKOLAI LESKOVI jutustuse
«Mtsenski maakonna leedi Macbeth» järgi.

Esietendus 6. novembril 1977

Dirigent: ENSV teeneline kunstitegelane ERI KLAS ✓

Dirigent-assistent: PEETER LILJE

Lavastaja: ARNE MIKK

Kunstnik: ENSV teeneline kunstitegelane ELDOR RENTER

Koormeistrid: ENSV rahvakunstnik UNO JÄRVELA ja ANNE DORBEK

Kontsertmeistrid: REET LAUL, HELJU TAUK ja JAANUS JUUL

Orkestri kontsertmeister: MATI UFFERT

Etenduse juht: JÜRI KRUUS

Osades:

Boriss Timofejevitš Izmailov, kaupmees	— ENSV rahvakunstnik TEO MAISTE ✓ ENSV teeneline kunstnik MATI PALM
Zinovi Borissovitš Izmailov, tema poeg	— ROSTISLAV GURJEV ✓ ANTS KOLLO
Katerina Lvovna Izmailova, Zinovi Borissovitši naine	— JENNY ANVELT TIINA JAAKSOO MARE JÖGEVA ✓
Sergei, Izmailovite tööline	— ENSV rahvakunstnik HENDRIK KRUMM ✓ KALJU KARASK
Aksinja, köögitudruk	— HAILI SAMMELSELG ✓ KAJA SILDNA
Räbalapunt	— VÄINO KARO TIIT TRALLA ✓
Ülevaataja	— KAIDO KUUSIK ILLART ORAV ✓
Kojamees	— HARRI ILVES HANS MIILBERG ✓
Esimene tööline (ka kutsar)	— ANTI AINUMÄE ✓ HEINO RIKAS
Teine tööline (ka veskitööline)	— VERNI KIRS ✓ HENNO SEIN
Preester	— UNO KREEN ✓ ERVIN KÄRVET
Ispravnik	— HANS MIILBERG ✓ ENNO MIKKELSAAR
Nihilist	— TIIT ARUVEE MAIT ROBAS ✓
Kardavoi	— HARALD KARD KAIDO KUUSIK ✓
Vana sunnitööline	— ENSV rahvakunstnik TEO MAISTE ENSV teeneline kunstnik MATI PALM ✓ UNO KREEN
Sonetka, sunnitööline	— EVE NEEM LEELO SPIRKA LEILI TAMMEL ✓
Sunnitööline	— ENSV teeneline kunstnik AINO KÜLVAND ✓ NIINA VEESAAR
Unter	— VLADIMIR BORISSOV HARALD KARD
Tunnimees	— HARRI ILVES ✓ KAIDO KUUSIK

Izmailovite töölised, pulmakülalised, politseinikud, sunnitöölised.

*

Tegevus toimub revolutsioonieelsel Venemaal.

D. Šostakovitš
MINU OOPERIST

(Katkendid esilavastuse saateks kirjutatud artiklist)

... Miks ma valisin ooperile just selle süžee?

Esiteks sellepärast, et nõukogude ooperi arengus on veel väga vähe kasutatud vene klassikalist kirjanduspärandit, peamiselt aga sellepärast, et Leskovi jutustusel on dramaturgiaküllane sotsiaalne sisu. Vene kirjanduses võib-olla polegi teist teost, mis nii väljendusrikkalt iseloomustaks naise seisundit vanal, revolutsioonielisel Venemaal.

Minul on «Mtsenski maakonna leedi Macbeth» tõlgendatud teisiti kui Leskovil. Püüan Jekaterina Lvovnat näidata isikuna, kes väärrib vaataja kaastunnet. Poolehoidu esile kutsuda polegi nii lihtne: Jekaterina Lvovna sooritab mitu tegu, mis pole kooskõlas moraali ja eetikaga. Selles ilmnebki põhiline erinevus Leskovist: Leskov kujutab Jekaterina Lvovnat väga julma naisena, kes on «heat elus ogaraks läinud» ja mõrvab Leskovi arvates täiesti süütud inimesed. Mina tahaksin sündmusi seletada nii viisi: Jekaterina Lvovna on tark, andekas ja huvitav naine; raskete, painajalike tingimuste tõttu, millesse elu on ta asetanud, julma, ahne, kaupmeestekeskonna tõttu muutub ta elu nukraks ja tühjaks...

... Pole mõtet pikalt jutustada, kuidas ma kõiki neid tegusid õigustan, sest palju enam õigustab neid muusikaline materjal, kuna arvan, et ooperiteoses mängib peamist, juhtivat rolli muusika.

... Ooperi helikeele püüdsin teha maksimaalselt lihtsaks ja ilmekaks. Ma pole nõus teooriatega, mis meil üksvahe olid käibel, et uues ooperis peab puuduma vokaalliin ja et vokaalliin pole midagi muud, kui kõne, milles rõhutatagu intonatsioone. Ooper on eelkõige vokaalteos ja lauljad peavad tegelema oma otsese ülesandega — laulma, mitte aga vestlema, deklameerima või intoneerima. Kõik vokaalpartiid on mul rajatud avarale kantileenile, arvestades kõiki inimhääli — rikkaima instrumendi võimalusi.

Noor ŠOSTAKOVITŠ (1935).

Kõigil teatreil, kes soovivad lavastada ooperit «Katerina Izmailova», palun arvestada: ükskõik millised kupüürid on kategooriliselt keelatud.

D. SOSTAKOVITS

Need resoluutsed read on autor kirjutanud oma teose esileheküljele, ja ilmselt mitte asjata. Hakates esmakordselt partituuri lehitsema, oled nõutu mitme stseeni puhul: tundub, et lihtsam ja kergem oleks edasi minna kiiremini. Paljude ooperite lavastamisel tavaliselt nii tehaksegi. Kuid «Katerina Izmailova» ei ole «tavaline» ooper, tema dramaturgia on läbinisti sümfoniseeritud, ja muusikaga põhjalikumalt tutvudes mõistad, et sellest teosest, nagu elusorganismistki, ei tohi tõepoolest midagi välja lõigata.

Helilooja nimetas oma ooperit tragöödiaks-satiiriksi. Lihtsustavalt võib selle skeemi alla paigutada ooperi eri tegelasgrupid, kuid mulle tundub, et iga tegelase (välja arvatud ehk üksnes mõned päris episoodilised kujud) muusika hõlmab nii traagikat kui satiiri. Revolutsioonielise Venemaa masendavates olukordades tegutsesid ikkagi inimesed, mitte skeemid, olgugi virildunud hingedega.

Sostakovitš on oma tegelaste portreed psühholoogilise sügavuse ja täpsusega muusikasse kirjutanud. Sõna on tavaliselt kergem lahti mõtestada kui muusikat, «Katerina Izmailovas» on aga ka vene keele foneetiline omapära ja värvikus sageli muusikast lahutamatud, seetõttu otsustasime käesolevas lavastuses veendunult originaalkeele kasuks.

Möödunud neli aastakümnet on «Katerina Izmailova» elujõu parimaiks tõendeiks. Ent ikka ja jälle vajab ta nii tegijate kui kuulajate-vaatajate taht ja võimet süvenemiseks.

Lavastaja ARNE MIKK

OOPERI SISU

Boriss Kustodijevi illustratsioonid
Nikolai Leskovi jutustusele «Mtsenski maakonna leedi Macbeth».

I VAATUS

1. pilt. Jõuka kaupmehe Zinovi Borissovitš Izmailovi noor naine Katerina Lvovna piinleb tegevusetuses ja üksinduses. Äi Boriss Timofejevitš heidab noorikule ette, et pärast viieaastast abielu pole veel pärijat. Katerina on ka ise kurb, et tal last pole.

Izmailovite kaugel asuvast veskist tuuakse teade, et suurvesi on tammi läbi murdnud. Zinovi Borissovitšil tuleb endal sinna sõita. Boriss Timofejevitši käsul avaldab teenijarahvas pere-mehe ärasõidu üle kurbust ja Katerina peab mehele truudust vanduma.

Köögitüdruk Aksinja jutustab perenaisele uuest töölisest Sergeist, kes «iga naise viib patuteele». Eelmisest töökohast vallandatud Sergei sellepärast, et hakanud püüdma perenaist ennast.

2. pilt. Izmailovite töölisel, nende hulgas Sergei, lõbutsevad Aksinjat kiussates, kes polevat neid varrudele kut-

sunud. Katerina Lvovna tulek teeb mõnitamisele lõpu. Sergei ärgitab perenaist endaga jõudu katsuma. Juhuslikult ilmub Boriss Timofejevitš, kes kihutab sulased laiali ja ähvardab kõik Katerina mehele ära rääkida.

3. pilt. Katerina, üks oma magamistoas, tunneb ahistust: pole, kellega rääkida, ja nii möödub terve elu. Oues järjekordset ringkäiku tegev äi käsib tal magama heita, et küünal ei kuluks asjatult.

Uksele koputab Sergei, ka temal on igav. Alustuseks palub ta midagi lugeda, aga majas pole raamatuid, Katerina ise on kirjaoskamatu. Siis teeb Sergei osavalt juttu kurvast naisesaatusest, vihjab, et Katerina võiks endale sõbra muretseda. Katerina käsib tal lahkuda, sest Boriss Timofejevitš lukustab ukse. Sergeid see ei hirmuta — on ju ka aken.

4. pilt. Öö. Boriss Timofejevitšil pole und. Kartes vargaid, käib ta oma vara üle vaatamas. Ta meenutab noorust, mil samuti sai vähe magatud, aga hoopis teistel põhjustel... Nähes Katerina aknas tuld, hakkab ta miniat ha-

